

УДК 37.014.6

Н. Г. Пономаренко

ЕКСПЕРТИЗА В ОСВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті визначено сутність педагогічної експертизи як стандартної процедури, як складової прийняття ефективних управлінських рішень і як особливої технології загальної організації мислення експерта. Класифіковано та охарактеризовано види експертиз в освіті залежно від застосованого принципу і предмета.

Ключові слова: педагогічна експертиза, гуманітарна експертиза, демократична експертиза, дитячо-доросла експертиза, психолого-педагогічна експертиза, дидактична експертиза, атестаційна експертиза, експертиза проекту, експертиза інновацій, експертиза навчально-виховного процесу.

In the article the essence of pedagogical expertise as a standard procedure, as a component of effective management decisions and as a special technology of the general organization of expert's thinking is defined. The main types of expertise in education,

according to the using principle and subject are classified and characterized.

Keywords: pedagogical expertise, humanitarian expertise, democratic expertise, expertise of children and adults, psychological and pedagogical expertise, didactic expertise, certification expertise, project expertise, expertise of innovations, expertise of educational process.

Освіта - це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей. Але в Національній доктрині розвитку освіти України на 2012-2021 роки зазначено, що нинішній рівень освіти не дає їй змогу повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку країни і підвищення добробуту громадян.

За таких умов постала потреба оновлення управління в освіті. Відтак актуальним завданням є обґрунтування й упровадження нових, відкритих моделей управління навчальними закладами, в яких поєднуються засоби державного впливу та громадського управління. Таким засобом може бути експертиза, що, на думку науковців й практиків, передбачає не лише дослідження педагогічних явищ, об'єктів, процесів, результатів діяльності, а й узгодження пріоритетів діяльності навчальних закладів в межах державно-громадських вимог й інтересів учасників навчального процесу, і на цій основі прогнозування розвитку систем освіти, експертне оцінювання альтернативних рішень, визначення найкращих варіантів організації освітнього простору фахівцями з метою поліпшення його якості.

На даний час вітчизняними та зарубіжними вченими класичні завдання освітньої експертизи, в основному, розв'язані. У роботах Л. М. Карамушки, В. І. Панова, Ю. М. Швалба, В. А. Ясвина розвинуто психологічні аспекти експертного оцінювання. Наукову і практичну цінність мають праці з питань дослідження структури експертизи в освіті, зокрема: С. Д. Бешелева, В. А. Бухвалова, Ф. Г. Гурвича, Я. Г.

Плінера, В.С. Черепанова. Проблемам уніфікації категоріально-понятійного апарату присвячені роботи С.У. Гончаренка, Ю.А. Конаржевського, Є.А. Михайличева, В.М. Полонського, М.Д. Ярмаченка. У працях науковців та практиків Д.І. Дейкуна, А.М. Єрмоли, М.М. Поташника, В.ІІ. Симонова, М.М. Скаткіна, П.І. Третьякова та ін. розв'язуються актуальні питання щодо застосування механізмів експертизи в діяльності керівників шкіл та органів управління освітою.

Механізми експертизи сьогодні використовуються для оцінки важливих компонентів освітньої діяльності: інновацій (Л.М. Ващенко, Л.І. Даниленко, В.С. Лазарев, Б.П. Мартиросян, В.Ф. Паламарчук), ефективності управління навчально-виховним процесом (А.М. Єрмола, Є.В. Литвиненко), якості навчальних підручників (Т.О. Лукіна) тощо.

Поняття «експертиза в освіті» по-різному трактують і розуміють її розробники: від особливого типу дослідницької діяльності, що потребує професійного підходу щодо її здійснення, до механізму управління в освітній галузі.

Д. Іванов поняття «експертиза» розуміє як діяльність людини, що посідає позицію експерта, її цілі, цінності, розумові процедури, які дозволяють зробити експертний висновок, у тому числі пов'язані з різними аспектами освітньої діяльності. Основне призначення експертизи в освіті полягає в наданні допомоги, підтриманні колективів навчальних закладів для здійснення тих чи інших змін та управління ними як на етапі формування задуму (проектування), так і під час його реалізації. В цьому випадку роль експертизи полягає в супроводі процесу реалізації задуму [1].

В. Черепанов визначає педагогічну експертизу як сукупність процедур, необхідних для отримання думок у формі міркувань або оцінювання педагогічного явища, об'єкта [2].

О. Касьянова звертає увагу на такі особливості педагогічної експертизи [3].

По-перше, експертизу здійснюють для педагогічно значущих цілей, тобто її орієнтовано на те, щоб на підставі аналізу й інтерпретації результатів одержати нову інформацію

про те, як поліпшити якість освіти, навчання, виховання та розвитку особистості учня.

По-друге, вона надає принципово нову змістовну інформацію про педагогічну діяльність вчителя.

По-третє, її здійснюють за допомогою методів, які органічно вписуються до логіки педагогічної діяльності.

По-четверте, за допомогою експертизи посилюють контрольні-оцінювальні функції діяльності вчителя та керівника.

По-п'яте, навіть деякі традиційні методи та засоби навчання і виховання можуть бути трансформовані в методи та засоби педагогічної експертизи.

Як показує аналіз літератури [4,5], найбільш важливими функціями експертизи є:

- функція керування, яка забезпечує оптимізацію управління не тільки окремої школи, а й всієї системи освіти;

- функція сертифікації та акредитації (або функція контролю), яка з'ясовує, в якій мірі характеристики об'єкта, який підлягає експертизі, відповідають встановленим нормам та стандартам;

- функція стимулювання. Іншими словами, експертиза дає поштовх до реформаційних, інноваційних процесів в системі освіти як на макро-, так й на макрорівні, які сприяють покращенню освітнього простору;

- функція виправдання витрат, яка з'ясовує ефективність та доцільність витрат засобів та ресурсів, які виділяються на освіту;

- репрезентативна функція, яка передбачає відкритість результатів експертизи. Згідно цієї функції, школи повинні надати інформацію про своє функціонування зовнішнім сторонам. Ця функція сприяє відкриттю школи та системи освіти в цілому соціуму.

Варто зазначити, що експертиза часто переслідує дві загальні мети, які іноді протиріччать одна одній[4]. Зовнішні управлінські цілі полягають у виявленні якості та мірі реалізації державного стандарту освіти, проведення порівняльного аналізу

освітніх установ, визначенні доцільності витрат засобів та ресурсів.

Внутрішні педагогічні цілі полягають у намаганні проведення систематичного аналізу якості навчального процесу, підвищення рівня саморефлексії викладачів, їхньої методичної підготовки.

Аналіз теоретичних розробок і стан практики здійснення педагогічної експертизи дозволяє виокремити дві моделі експертизи діяльності навчальних закладів: розвивальну і діагностичну, а за структурою і змістом внутрішню експертизу (самоекспертизу) та зовнішню – (дослідження діяльності закладу освіти, навчально-виховного процесу незалежними експертами).

Основне призначення внутрішньої експертизи полягає у виокремленні труднощів і проблем, а також визначення шляхів їх розв'язання у діяльності навчального закладу та/ або реалізації програми його розвитку. За результатами внутрішньої експертизи визначаємо потребу зовнішньої експертизи, призначення якої – допомогти у розв'язанні виявлених проблем та аналізі проміжних результатів діяльності колективу, прогнозуванні подальшого розвитку [6].

На основі теоретичного осмислення сутності експертизи, аналізу генетичних джерел та вивчення стану практики використання в освіті О. Касьянова надає таку класифікацію педагогічної експертизи [7]:

- залежно від застосованого принципу – гуманітарна (С. Братченко, Б. Юдін), демократична (В. Державін), дитячо-доросла (А. Тубельський), педагогічна, психолого-педагогічна (Г. Мкртичян, Е. Усова, А. Фурман, Ю. Швалб), дидактична (В. Беспалько, К. Корсак);

- залежно від предмета – атестаційна (Г. Єльнікова, О. Боднар), експертиза проекту (С. Братченко, М. Князева), інновацій (Л. Буркова, Л. Даниленко, Т. Новикова, О. Попова), експертиза навчально-виховного процесу (Л. Петренко).

Література:

1. Иванов, Д. А. Экспертиза в образовании : учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений / Д. А. Иванов. — М. : Издательский центр «Академия», 2008. — 336 с.
2. Черепанов В. С. Теоретические основы педагогической экспертизы: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Вячеслав Сергеевич Черепанов. — Глазов, 1990. — 351 с.
3. Касьянова О. М. Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу / О. М. Касьянова. — Х. : Вид. група «Основа», 2014. — 192 с. — (Серія «Абетка керівника»).
4. Педагогическое образование в университете: контекстно-биографический подход: монография / под ред. А. Л. Гаврикова, М. Н. Певзнера. — Великий Новгород: Изд-во НовГУ, 2001. — 301 с.
5. McBride B., Schostak Jh. An Introductory to Qualitative Research // <http://www.enquirylearning.net/ELU/Issues/Research/Res.html>
6. Касьянова О. Педагогічна експертиза діяльності навчального закладу: навчально-методичний посібник / О. М. Касьянова. — Х.: Видавнича група «Основа», 2012. — 128 с.
7. Касьянова О. Теоретичне узагальнення сутності експертизи як педагогічного феномену / О. Касьянова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій загальноосвітній школах. — 2013. - № 29 (82). — С. 191-196.